

Kirkelige Efterretninger fra Ribe Stift.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

5.

Om Landemodet i Ribe Stift.

Medens det i flere danske Stifter (Sjælland, Skaane og Fyn) ikke længe efter Reformationen blev Skik, at Bisperne i det mindste een Gang aarlig samlede alle Stiftets Provster, forhandlede med dem om kirkelige Sager og meddelte dem Befalinger og Paamindelser, som de siden havde at bekjendtgjøre for Præsterne, saa blev saadant, saa vidt vides, ikke Tilfældet i Ribe Stift før noget ind i det 17de Aarhundrede. Der berettes rigtignok i O. Nielsens »Historiske Efterretninger om Skadst Herred«, S. 231, at fra Reformationen og i Løbet af over 100 Aar holdtes Ribe Stifts Landemode i Bryndum Kirke; men denne Meddelelse beror paa Misforstaaelse af en Ytring i Dansk Atlas ¹⁾. Dermed skal dog ikke være nægtet, at der i den nævnte Kirke kan være holdt synodale Sammenkomster; men disse have ikke, som Landemoderne, bestaaet af alle Stiftets Provster, men af Herredets Provst og Præster under Bispens Forsæde. Saaledes finde vi nemlig Forholdet ordnet i Ribe Stift ialfald fra Biskop Povl Madsens Tid — og ventelig allerede tidligere — at

¹⁾ Her ytres nemlig (V, 694) om Bryndum Kirke: »I denne Kirke siges undertiden forud at være holden Provstemøde.« Fejlen er senere gaaet over til Gjellerups J. D. Jersin S. 214.

Bispen aarlig rejste om i hele Stiftet og da samlede Præsterne i hvert Provsti eller Herred i en eller anden af Herredets Kirker, hvor han saa hørte Stedets Præst prædike, prøvede Ungdommen (dog kun vedkommende Pastorats) i dens Kristendomskundskab og forhandlede med Præsterne om theologiske og kirkelige Emner, hvorhos han idetmindste en enkelt Gang meddelte dem en Række saadanne »Monita«, som i andre Stifter plejede at meddeles ved de aarlige Landemoder. Denne Fremgangsmaade havde den store Fordel, at Biskoppen hvert Aar samledes med hele Stiftets Gejstlighed, og det under Forhold, der gjorde ham det muligt, naar det behøvedes, at forhandle med den enkelte.

Beviset for, at Fremgangsmaaden har været en saadan, som her er angivet, indeholdes navnlig i en haandskreven Brevsamling (i Univ.-Bibl., Rostgaardske Saml. 7. 4to) med Titel: »Literæ Mag. Petri Hegelundii, qvas in Episcopatu suo ab A^o 1595 ad A^{um} 1613 scripsit ad Præpositos Dioecesis Ripensis, de Synodis anniversariis aliisque et sui et eorum officium spectantibus, descriptæ ex Codice manuscripto ipsius Auctoris, quem filius Mag. Petri Lucoppidani Hafniæ emit et Patri suo misit«¹⁾. Det første Brev i Samlingen er dog ældre end Hegelunds Tid og meddeles derfor her først²⁾.

Dei gratiam et pacem per J. C. D. N. Amen.

Institui nunc, quod Deus bene vertat, provincialem visitationem, ita ut quilibet Præpositus suæ provinciæ Parochos ad se convocet. Cum autem tu habites in curia defuncti Præpositi, hoc tibi potissimum injungendum duxi, ut tuæ provinciæ Parochos omnes convoces, ut sint domi tuæ 7° Augusti, qvo die ministerium quoque fiet in Ecclesia coram Parochianis, quemadmodum consvetum est die Do-

¹⁾ En mindre god Afskrift af Hdskr. Rostg. Saml. 7. 4to findes i Ny kgl. Saml. 727 Fol.

²⁾ Dette Brev er omtalt af O. Nielsen i hans Hist. Efterretn. om Gørding Herred (Danske Saml. 2. R. II, 23).

minico. Bis valebis felix cum uxore et amicis omnibus.
 Ripis 8. Julii A° Dⁿⁱ 1562.

Interea etiam cogitate de
 Præposito aliquo eligendo.

Paulus Matthiæ
 S. R.

Udskrift: Docto ac pio Viro Dño Grummoni Pauli, Pastori
 in Giørring, amico meo et fratri in Christo carissimo.

Fra Biskop Peder Hegelunds Tid kunne følgende Breve
 hidsættes, der tillige tjene til at vise, hvorledes denne Bi-
 skop efterhaanden søgte at give de omtalte synodale Sammen-
 komster større Betydning.

a.

Prima visitatio mea. 1595.

Venerande vir, amice colende. Qvamvis multa me
 novam functionem ingressum distineant diverseque trahant
 tum et isto præcipue tempore migrationis meæ ex ædibus
 commodissimis in alias ruinosas et caducas (qvas meis non
 parvis impensis resarcire nunc cogor) molestia. Urgendam
 tamen frequentandamqve nihilominus statuo Visitationis so-
 lennis et Regio mandato præscriptæ periodum. Constitui
 itaqve, Deo propitio, primæ Synodi Provincialis apud vos
 conventum agere ad proximum diem octavum Augusti. Qvod
 tempus existimavi vobis minus incommodum esse, cum in
 id incidat qvies aliqua inter messem fœni et segetum.
 Significare istud mature velis dominis Pastoribus Symmystis
 in Provincia Giørringherret, quo et auditoribus denunciari
 id mature posset etc.

Petrus Hegelund. S. R.

b.

S. in Filio Dei.

Venerande Vir, amice colende. Et propter messem
 hoc anno seram atqve laboriosam, pluviisque effusis subinde
 interruptam, et aliis de causis in hoc usqve tempus visita-
 tionem nostram Provinciale distulimus¹⁾. Eam nunc more

¹⁾ Af et lignende (her forbigaet) Brev af 28. April 1596 ses, at Hege-
 lund allerede tidligere havde visiteret i andre Dele af Stiftet.

solito redintegremus. Significare itaque mature velis Pastoribus Symmystis in Provincia N. Herit, ut compareant omnes in Ecclesia, ipso die¹⁾ collocuturi de rebus necessariis et ad Ecclesiæ constitutionem partesque officii nostri pertinentibus: tum etiam, si tempus tulerit, de loco seu capite aliquo Doctrinæ Theologicæ (qvemadmodum superiori anno inter nos recepimus) collocuturi. Dñi N., utpote Pastoris, erit Paroecianis suis significare publice hujus Synodi seu conventus nostri dictum diem, ut pro more frequentes adsint: tum et confratres frugali et sobrio excipere prandiolo. Feliciter cum uxore et liberis vale. Ripis XI Septembris Anno restitutæ Salutis 1596.

T. Petrus Hegelund. S. R.

c.

S. in Filio Dei.

Venerande Vir, amice colende. Qvæ ætatis hujus fuerit intemperies, tam crebris effusisque interruptæ pluviis, meminimus et ingemuimus. Propter messem itaque laboriosam et seram cogebamur etiam visitationem nostram anniversariam seriuscule instituere, præsertim in tractu silvoso et montoso circa Coldingam et Viellam. Nunc Dei beneficio nova rediit rerum facies, ut emerserit tandem post nubila Phoebus, post pluvias serenitas, tempusque sationi ex voto commodum. Imo ut et hoc addam, quod vel præcipue ad publicum gaudium facit, quod post interregnum octennale, novus nunc nobis prodierit Christianus Rex: cui votum istud concinnum et augustum nos etiam cum aliis, qva decet lætitia et reverentia, animis subjectissimis libenter accinimus²⁾:

Te Regum qvi Danorum de nomine Christi,
Nomen habes Qvartus, qvatuor ista beent,

¹⁾ Naar Brevene, af hvilke Udkastene her meddeles, udsendtes til Provsterne, udfyldtes naturligvis Navnene og Dagene.

²⁾ Som det ses af Danske Mag. 4. R. II, 385, er dette Epigram forfattet af M. Jon Jakobsen Venusiu.

Prosperitas Abavi, Proavi clementia, fervor

Relligiosus Avi, mens generosa Patris.

Nunc itaqve in maximam simul spem et lætitiā erecti, qvīcqvīd nobis restat de hujus anni ad conventus Ecclesiasticos profectione, id summa voluntate et publico gaudio perficiamus. In vestram ergo viciniam, Deo volente, imprimis accurramus: ita ut die . . . , qvī est . . . Octobris compareamus omnes in Ecclesia Significabis ergo mature Dñis Pastoribus Symmystis ejusdem Provinciæ, ut ibi dicto die de rebus necessariis adqve Ecclesiæ constitutionem pertinentibus collocuturi ultro adsint. Dñi utpote Pastoris fuerit hoc ipsum mature et severe Paroecianis suis e Suggestu significare, ut ad dictum diem ex præscripto Regiæ ordinationis frequentes adsint: tum et ut concionandi munus ipse obeat, et deinde si volet, utqve anno superiori in se recepit, confratres sobrio frugalique prandiolo excipere. Qvōd si tempus tulerit, perqve alia negotia licuerit, volumus, sacris finitis, de doctrinæ Christianæ articulo aliquo, nempe de Poenitentia vel Justificatione placide inter nos conferre. Feliciter vale. Ripis die XII° Octobris, Anno incarnati Filii Dei 1596.

Petrus Hegelund. S. R.

Qvōd ad colloqvium nostrum Theologicum attinet:

- I. Theses seu materia disputandi erit Textus seu tractatus totus ex libello Examinis Philippi et in confessione Augustana de
- II. In hunc textum Pastores singuli objectiones binas aut ternas opponant.
- III. Præsidents deligatur communibus suffragiis vel etiam sorte. Respondens (qvī Argumenta repetet) skal være dend yngste og sidst ordineret Præst udi Herredet.

d.

Dei gratiam et pacem per D. N. Jesum Christum.

Venerande Vir, amice colende. Qvæ mihi profectionis inciderint hactenus remoræ, coram explicabo: nunc tertiam ad vos instituo, qvōd Deus bene vertat, Provincialem visi-

tationem. Amanter itaqve rogo, significare mature velis Dominis Pastoribus, Collegis et Synergis tuis in Provincia N. sacrum conventum nobis agendum esse in Ecclesia N. die, sicut proxime a vobis indictum constitutumque fuit, tum etiam Dn. ut auditores suos serio exhortetur, ut frequentes in sua ista Ecclesia nobiscum conveniant, declaraturi quam amabilia sint ipsis Tabernacula simul et oracula Domini. Ad quæ nos cum Davide (Psal. 42 et 84) turmatim magnoque ardore instar passeris et hirundinis in nidulum suum, aut cervi glocitantis ad fontes aquarum, contendere decet. Qvin et nobis inter nos cum electo Dei organo Paulo de iis, quæ initio aureæ Epistolæ suæ ad Romanos perscripsit, colloqui, quantum per alia negotia licet, libeat, nempe de Exæqvatione Judæorum et gentium, deque vera justificatione coram Deo, ut pro nostro modulo pietatis studia alamus, et quæ publicam tranquillitatem bonamque disciplinam faciunt summa voluntate pro se quisque procuremus. Bene et feliciter vale. Datæ Ripis, Calendis Maij Anno incarnati filii Dei 1597.

Petrus Joh. Hegelund. S. R.

Til Hr. Jacob udi Varde	{ 1. Østerherret 2. Vesterherret. 3. Nørherret }
sendte ieg ved Ib Sibrich-	
sen disse breve 7 Maij [til]	

Til Hr. Gregers udi	{ 1. Bøllingherret 2. Hammerumherret 3. Hengherret 4. Uldborgherret 5. Skodborgherret }
Skern til	

Til Hr. Christen Peder-	{ 6. Hieromherret 7. Vandfuldherret 8. Gindingherret. }
sen udi Hiern, til	

e.

Venerande vir, amice dilecte . . . ¹⁾. Nunc Deo pro-
 pitio quintam hanc in Harsaliam vestram ex more instituam

¹⁾ En temmelig lang Indledning udelades her.

visitationem. Significare itaque mature velis Dominis Pastoribus eorumque Comministris in Hingherret Synodum provincialem ibidem nobis agendam esse in Paroecia Skerne die, ne quis omnino Pastorum aut Comministorum abesse tum velit. Sed et [Dn. Gregorio], ut auditores suos serio adhortetur, ut et ipsi frequentes tum nobiscum adsint, simulque cogitet valde sibi fore honorificum, si juventutem in Doctrina Catechetica simplicissime et commodissime institutam comperimus: quin imo et Pastorum filios aliosque literarum bonarum et Theologiæ Studiosos, Dioecesis nostræ alumnos, qui præsto per id tempus fuerint, ad nostrum conventum vocare: quo mihi bonisque viris se ipsos redant commendatiores. Cogitamus enim (quantum per alia negotia licuerit) argumentum conferendi nobis accipere Epistolam D. Pauli ad Titum, brevem quidem illam, sed doctorum simul et auditorum, omniumque statuum, ætatum et ordinum, in doctrina et vita veram vivamque regulam. Jam vero et Presbyterio nostro magnum adferret ornamentum, si (ut alibi in more positum esse intelligimus) Symmystarum aliquis, præsertim ipse D. hospes noster, ad cujus Ecclesiam et domum jam tum confluemus, non tam nos convivio (qui potius frugali et simplicissimo apparatu contenti sumus) quam brevi piaque compellatione seu declamationcula de quæstione vel Problemate aliquo aut Sacræ Scripturæ loco (cujus necessaria et utilis esset investigatio) confratres exceperit. Et cur non istiusmodi exercitiis pia alacritate, tanquam apes mellificiis suis, ita nos verbo Dei, ut rore et floribus, pascitantes, toti inhæresceremus? — — —
Ripis Anno 1599 die 25 Martij.

Petrus Hegelund. S. R.

f.

Salutem in Filio Dei¹⁾.

Venerande vir, amice colende. Tum propter messem hoc anno seram, tumultuariam atque adeo ærumnosam,

¹⁾ Dette Brev meddeles efter Originalen i Ny kgl. Saml. 723 b. Fol.

pluviis et tempestatibus interruptam, ut necdum hordeum alicubi maturitatem suam assecutum sit, aut speretur assequi posse, ut interim agricolæ uno eodemque die ita operas suas diuidant, ut hinc falci inde aratro manum admouere cogantur, tum alias ob causas, in hoc usque tempus Visitationem anniversariam distulimus. Eam nunc necessario moreque solito, qua decet pietate, redintegremus. Significare itaque mature velis Collegio Pastorum et Symmystarum in Nomarchia Holmindsherrit, ut ad hoc se præparent matureque compareant omnes in Ecclesia Bredstrup¹⁾ die IX Octobris, qui vulgo a Venere denominatur, tum et D. Paulo, ut auditores suos iubeat tum frequentes adesse, cogitareque valde fore utrisque honorificum, si declaraverint se initia pietatis et Catecheseos Christianæ diligenter addidicisse. Porro quantum nobis per negotia aliasque molestias licebit, materiam colloqvendi inter nos in ista Synodo deligemus Psalmos VII poenitentiales. Sed in annum proximum, si vita, Deo volente, suppetat, meditabimur priorem partem Geneseos, quo usque durat Historia Abrahami, nempe per capita XXVIII. Sed nequaquam negligendum est, quod Juvenes quoscunque studiosos, sive pastorum filios sive alios, qui per id tempus domi fuerint, ad hasce Synodos evocatos velimus, ut de progressu ipsorum in studiis moribusque bonis, mihi vobisque exploratio aliqua fieri possit. Velintque tum ad manum habere novum Testamentum D. N. Jesu Christi, cum Compendio aliquo sanæ Theologiæ, de quo profiteri possint, se ita id sibi familiare reddidisse, ut præcipua eius capita memoriter teneant. Quales iam extant complures libri Isagogici, ut sunt: Examen Philippi; Loci communes Philippi; Catechesis Davidis Chytræi; Compendium Theologiæ Jacobi Herbrandi Tubingensis; Margarita Theologica Adami Francisci Tubingensis. Magnam enim aperit confusioni ianuam et Ecclesiis fraudem, quod non pauci sub studiosorum titulo domi delitescentes prorsus a

¹⁾ Bredstrup ligger i Eld (nu Eldbo) Herred. Men sædvanlig samledes Præsterne i Eld, Brusk og Holmandsherred under eet.

musarum castris transfugæ peneqve dixerim Apostatæ (adeo ut alii per semestre, alii per anni vel biennii, vel ulterius, spacium) ignavo otio, commessionibus, discursationibus aliisque avocamentis, magis qvam studiis bonis et pietatis exercitiis incumbant. At hi idem ipsi, ubi lubet, ad concionandum publice atqve adeo ad functiones Ecclesiasticas prosiliunt, nulla prius facta exploratione et absqve permissu meo; cum interim opportuerat ipsos antea edocere, se bona cum gratia et Præceptorum Hafniensium commendatione (ut in Fundatione Regia severe sancitum est) dimissos. Qvo in Catalogum a me, qvi boni probiqve et promotione digni fuerint, referantur: alii vero ad cursum rectius instituendum incitentur. Felix sospesqve vale. Dabantur Ripis 25 Septemb. Anno reparatæ salutis 1601.

Forsømme nu icke at skicke Herritz Præsterne (til huer vdi seer) dette mit breff betimelig omkring, utqve id manus suæ subscriptione testentur, ne aliqui, ut solent, sint emansores, ut ne quidem se Præpositis legitime excusare velint.

Pauculis abhinc diebus reddita mihi sunt una cum clarissimi Viri D. D. Petri Winstрупii literis Supplicationum publicarum typis descripta Exemplaria inprimis vobis mittenda distribuendaqve; et quidem celebrabuntur istæ Litanie diebus proximis Octob. 28. 29. 30, ex Textu Psal. 7 v. 12 ad finem. Heb. 4, 16. Joh. 12, 35. 36. Rursus feliciter vale.

T. Petrus Hegelund. S. R.

Udskrift: Pietate, doctrina et virtute præstanti viro D. D. Johanni Breddalio, Pastori Ecclesiæ Piedsted et Gaardsleff, Præposito in Holmindsherrit, amico meo colendo.

Følgende Paategninger af Herredets Præster findes paa Brevet:

Hæ litteræ primo Octobris die Johanni Bredal redditæ.

2° die Octobris sunt hæ litteræ etiam redditæ et lectæ Gauerslund Anno 1601. Joh. Buck.

Laurentius Iuari B.¹) mss.

¹) Præst i Smidstrup og Skjærup.

g.

S. in Christo Filio Dei, summo Pastori nostro.

Venerande Dñe Præposite, amice colende. Qvemadmodum qvi ex periculosa maris jactatione aut tristi naufragio in terram proximam elisi aut eluctati sunt, diu secum ventos fluctusqve horrent, et quantum per consternationem possunt, se periculo exemptos gaudent, Deoque gratias agunt: Ita et nos durissimis istis temporibus utrumqve memoria fixum tenere oportet, tum in quantis periculis et miseriis nos Deus hactenus concluderit, tum qvomodo ab iis clementer peneqve miraculose eduxerit. Pericula quidem pœnasqve peccatis nostris debitas meminerimus, nempe septem proximorum annorum summas difficultates, tenues frugum et piscium proventus, aquarum eluviones, incendia, mendicitatem ex annonæ, lupulorum, hordei, fagopyri caritate: luem epidemicam pestis et dysenterix et famem atrocissimam, qvibus malis multi per has regiones miserabiliter extincti sunt. Sed et vicissitudines liberationum nos grati recolere oportet. Inprimis valde memorabile est, Deum in medio iræ suæ ardore et cursu subinde ostendisse vestigia clementiæ et omnipotentix. Meminimus-ne ipsum æstate elapso cumulatissime refudisse defectum graminis et pabuli anni superioris (nempe 1601), qvi internecionem pecudum apud vulgus rusticum et inevitabilem egestatem causatus fuit? dum pabulo deficiente pecudes aut fame enecari aut mactari oportebat: atqve hinc magna agrorum pars absqve lætamine et sementi situ obsoleverit; nihilominus tamen ad XII aut XIII millia boum a mercatoribus nostris supra numerum solitum isto vere in vicinam Germaniam venum adacta aut navigio devecta sunt. Deinde qvamvis manus Dei irati autumnoproximo pestem et dysenteriam instar fulminis in nos evibrarit, hoc ipsum tamen sive incendium sive venenum longe lateqve diffusum (a qvo nulla urbs, nulla paroecia, nullus pagus, nulla fere domus fuit immunis¹⁾), subito intra

¹⁾ I et tidligere Brev af 18. Avgust 1602 skriver Hegelund: »Pauculis abhinc diebus pestis vehementia qvaqvaversum grassantis sublatis

tempus hibernum ipse compescuit, restinxit et perpurgavit. Qvin tertium et nuperrimum addamus miraculum, dum nos qvasi veterno obrutos et periculo omni depunctos securosque, flabello tempestatis validissimæ et impetuosissimæ venti Africi Sudwest ad diem 3. Aprilis (qvalis nulla similis nostra exstitit memoria) una cum eluvione marina subito excitavit, qvo tota ædium culmina instar stipularum abrepta disjecit, domos dejecit obtrivitque, aut loco dimovit: urbes vastavit, templa, turres, arces labefactavit, sylvas exstirpavit, naves terræ illisit: piscaturam maritimam et navigationes turbine et naufragiis inturbavit, jamque ædificiorum ruinis ubique sarcientiis privatorum facultates exhaustit; istam, inquam, tam violentissimam et horribilem coeli marisque procellam in lenissimam aëris temperiem, in piscaturam uberrimam et navigationem fructuosissimam commutavit, ut revera cum Davide (Psal. 86) ad ipsum conversi dicamus admirabundi: Magnus es tu et faciens mirabilia, tu es Deus solus. Item: Commovisti et conturbasti eam, sana contritiones ejus, quia commota est (Psal. 60). Hic est Deus ille Majestatis, qui tonat etc. (Psal. 29). — Nequaquam vero et quartum istud obliviscamur, nempe ut qui solitudine pacti pacisque abrumpendæ et belli ab irrequietis injuriis et vicinis captandi faciendique metu nos diu suspensos tenuit, jam tandem gravi prudentum virorum disceptatione et consiliis moderatis ad transactionem reduxit¹⁾. — Sed et statim geminum moerorum publicum (alterum ob mortem inclyti Principis Ducis Johannis fratris serenissimæ Regiæ Majestatis, summæ fortunæ et affinitati apud Magnum Moscoviæ Ducem Borissovium destinati, vernante ætate in medio honorum apud suos et externos cursu applausuque ex hujus

sunt Wiburgi Pastor cum Comministro, Ottoniæ Pastor etiam cum Diacono, Holstebroviæ Pastor, Ringcopiæ Pastor cum Comministro, Alburgi Ludimagister et Diaconus, Lemvigæ Ludimagister, tum et alii Sacerdotes in ista vicinia, cum multitudine hominum oppidanorum et rusticorum. Deus clementer nos respiciat. Amen.*

¹⁾ Her hentydes uden Tvivl til Forholdet til Sverig.

vitæ consortio abrepti; alterum ob præstantissimi Herois Ducis Huldrici Megapolensis, avi materni Regii, de Ecclesiis et Repub. meritissimi obitum) gemino publico gaudio interpolavit, nempe tum in lucem edita sobole Regia mascula: tum et Serenissimo omnibusque corporis et animi dotibus exornatissimo Scotiæ Rege Jacobo VI, sororio clementissimi Regis nostri, jam electo, exoptato et proclamato (jure sanguinis et virtutis) Rege Angliæ et Hiberniæ (Efter en Del mere almindelige religiøse Betragtninger, der ende med at anbefale Præsterne et vedholdende Arbejde i Herrens Vingaard, fortsættes som følger:) Istis rebus lustrandis examinandisque sacros hosce conventus anniversarios ex præscripto ordinationis Regiæ agitamur. Et nunc Nonam hanc, Deo volente, apud vos instituemus Synodum. Ubi negligendum sane nobis non est, inde a superioris anni conventu defunctos missosque esse ex sacra hac militia e nostro ordine et Presbyterio XXIII verbi Dei Ministros, duosque insuper Ludimagistros. Nos qui reliqui sumus, nulla nostra arte aut cura (nemo enim vivus aut mortuus manus Dei effugere potest) sed mera Dei miserentis gratia superstites evasimus. Velis itaque Pastores omnes et Commistros in tractu Bøllingherret convocare, ut certo in Ecclesia Vorgod tecum compareant die XIX. Maji proxime, qui a Jove vulgo nominatur: utque porro D. Gregorius i[bi]dem significet auditoribus suis, ut per id tempus frequentes matureque adsint, cogitentque sibi utrinque valde fore honorificum Deoque gratum, si juventutem in doctrina Catechetica necessario et simplicissime institutam offenderimus. Qvanquam vero nihil dubitamus, quin boni viri, quibus officium et pietas cordi est, ultro convoluturi sint, atque istud reverentiæ et amoris Presbyterio nostro delaturos: tamen quia nonnulli (qui se ipsos notant ignaviæ et fastus) videntur hosce congressus fastidire, seqve nobis quacunque de causa subtrahere, et occasionem aliquam absentiae isto præsertim die et hora prætereundæ (ut ægrotos invisendos, mortuos sepeliendos, profectionem suscipiendam, nobilibus suis grati-

ficandum, morbo se tentari, negotio aliquo teneri etc.) prodantque sibi animos esse lasciviores et propemodum mercenarios, rerumque omnium aliarum potius quam officii sui et gloria Dei studiosos: ut non tam menti suæ instruendæ quam ventri farciendo servire velint: socii ejus, de quo Paulus dolenter ad Timotheum conqueritur (2Tim.4): Demas me dereliquit, amplexus præsens seculum, et Alexander faber ærarius multa mala mihi exhibuit, reddat ei Dominus secundum facta ipsius. Ideo necesse duxi cautiones aliquot, de quibus sæpe collocuti sumus, Synodo nostræ præscribere, quas pensiculandos vobis in meum adventum hisce literis meis seorsim indo. Porro quod ad materiam colloqvendi attinet, quantum per negotia alia licuerit, prosequi volumus Historiam Isaaci nempe per capita Geneseos 25. 26. 27 et 28. (Brevet slutter med en versificeret latinsk Bøn.) Ripis postridie Dominica Misericordias Domini seu boni Pastoris, die 8 Maji 1603.

Jeg skal ikke gaa videre i Meddelelse af Hegelunds Synodalbreve ¹⁾ — blandt hvilke det sidst anførte især er

¹⁾ Da det mulig kunde have Interesse for en og anden, skal jeg dog her anføre de Præster i Ribe Stift, som nævnes i de øvrige, her ikke meddelte Breve, samt Aarstallene, hvorunder de forekomme: 1598: Hr. Peder i Nøvling. 1599: Hr. Christen Pedersen i Hjerm, Provst. 1601: Hr. Claus i Sønderbork. 1602: Hr. Iver Nielsen i Nørrebork; Hr. Anders i Fuorle (Fol), Provst i Kalvslund og Frøs Herreder; Hr. Peder i Arild, Provst i Hvidding Herred; Dn. Johannes i Hvidding. 1604: Dn. Ago Johannis, Præst i Medolden og Provst i Lø Herred; Dn. Laurentius Severini i Balgom, Dn. Laurentius Thomæ, Provst og Præst i Møgeltønder; Dn. Petrus Johannis i Dalgager (Daler); Dn. Claudius Paulinus i Emmerlev; Hr. Anders i Fuorle; Hr. Niels i Gram; Hr. Peder i Arild; Hr. Matthis i Herridsted (Toftlund). 1605: Hr. Jacob i Handbjerg; Hr. Peder Jacobsen, Præst i Arild, Provst i Hvidding H.; Hr. Aage i Medolden; Hr. Jørgen paa Romø (dennes gamle Formand, Dn. Casparus, var endnu i Live); Dn. Olaus Johannis i Randrup. 1606: Dn. Johannes Bondonis i Roager. 1607: Dn. Magnus i Holm (Holmsland). 1610: Hr. Claus i Hygom, Provst i Kalvslund og Frøs Herreder; Hr. Peder i Arild, Provst i Hvidding H.; Hr. Matthis i Toftlund, Provst i Nørre Rang-

vigtigt ved de mærkelige Efterretninger om Tidens Vilkaar hertilands, som det indeholder — men indskrænke mig til at hidsætte de Regler for Præsternes Embedsførelse m.m., som Biskop Hegelund meddelte ved sin femte Visitats 1599, hvilke i en gammel Afskrift (af Bernt Berntsen Falenkamp, Præst i Pjedsted og Gaarslev¹) findes i Ny kgl. Saml. 723 b. Fol.

Summa Commonefactionis Synodalis proposita a Superintendente Ripensi M. Petro Hegelundo in visitatione ipsius quinta Anno 1599.

I. Vt ante omnia in vero timore Dei memores sint officij, juramenti et obligationis suæ ex præscripto verbi Dei, Ordinationis, et suæ ipsorum conscientiæ. Att Guds ords Thienere baade Sognepræster og Cappellaner ville som Gud-fryctige och ærlige Præstemend haffue deriss Embede och Eed udi act, och aff Guds ord och epter Ordinantzen och deriss egen samuittighed, saa och kongelig Mandater, ephterkomme deriss Embeder och kaldt med største flid och aluorlighed, till Guds ære, 1. med idelig studering och forbedring; 2. med bøn och paakaldelse; 3. med itt christeligt och wstraffeligt leffnet.

II. Vt secundum Ordinationem in promptu habeant præcipua capita doctrinæ Christianæ, ad qvæ inter concionandum tanquam ad fontes recurratur, att de icke skulle

strup H.; Hr. Niels i Gram, Provst i Gram H. 1611: Dn. Matthias Jacobæus i Herretsted, Provst i N. Rangstrup H.; Hr. Claus i Hygom; Hr. Peder i Arrild; Hr. Niels i Gram (Provster, se ovf.). 1612: Dn. M. Paulus Paulinus et Dn. Johannes Hunnevadius, Ecclesiastæ Col-dingenses. 1613: Dn. Petrus Gregorii i Lemvig; Dn. Johannes Ivari i Ringkjøbing.

¹) Denne blev dog ikke 1599 Præst i Pjedsted (som Wibergs Præstehistorie siger). Han forekommer først i Marts 1610 som Præst her, men maa da vel kun have været Adjunctus ministerii, da hans Formand Hr. Jens Bredal endnu levede i Avgust 1611 og var Provst i Holmands Herred. Men i et Brev af 1 Maj 1612 omtales Hr. Bernt Falenkamp som Sognepræst i Pjedsted og Provst i Holmands Herred (se nedenfor Side 665 flg.).

syniss att haffue kast bogen och Bibelen vnder bencken, och aleniste att henge ved en Postill, eller dicere ex tempore qvickvid in buccam venerit.

III. Icke forglemme sin Latin, men tilsammenskriffue sine prædikener med fljyd, dennom forbedre och forandre ephther leilighed.

IV. Læse huer dag tho eller træ Capitler vdi Bibelen, præsertim in Genesi, Psalmis, Esaia, Evangelio Johannis et Epistola ad Romanos etc. Nunquam enim erit bonus Theologus, qvi non fuerit bonus textualis. Et secundum Lutherum tria faciunt Theologum: Lectio, Oratio, tractatio. Loth. (!)

V. Att de derfaare wille forskaffe sig faa och wdualde gode bøger, saasom Ordinantzen formelder, besønderlig Bibelen paa latin och danske, Examen et locos Philippi, seu potius totum corpus Philippi; Catechismus Chytræi; Compendium Herbrandi; Chron. Philippi; Commentarium Majoris et Philippi in Epistolam ad Romanos, etc.

VI. Thi som Ordinantzen lyder: Ephtherdi att Prædickere staa udj Christi sted, skulle de derfaare icke lade sig nøje med huilckelunde dett kommer frem, men med rettskaffenhed skulle de bequommelig forkynde det som itt Guds ord, och fremsige dett som aff Gud och vdj Guds aasiun wed Jesum Christum, att de icke udj nogen maade forkrencke dett enthen med tilleg eller frategt etc.

VII. De skulle icke sige huad dennom lyster sielff, men huad der hører till sagen, och dett med klare och forstandige ord.

VIII. Och derfaare beflitte sig att lære wden ad de rette Bibelske hoffuett sprog paa god danske, cum iisdem verbis de staa i den danske Bibell.

IX. De skulle tale waarligen om Guds euige forsiun och om den christelige frihed.

X. For allting skall her med fljyd och rettskaffenhed trengiss hart ind paa den artickell om Menniskens Ret-

færdighed, att huer maa forstaa, huad troen er och huad hun vdretter, etc.

XI. Icke at opuecke nogle ny disputazer, enthen vdj deriss prædikener, læsen eller lære, eller vdj andre sambtale, om Sacramenter eller andre christelige troes artikler: men att de paa det enfoldigste, saa megett som [paa] saligheds wegne behoff giøriß, ephther den Augsburgiske Confession, deriss sognefolck lære och vnderuijse.

XII. Desligeste att sig och ingen vnderstaar nogett vdj de Ceremonier vdj Ordinantzen ere wedtagne, och till diss vdj Kierckerne her vdj Rigett brugelige haffue wærett, att forandre aff egensindig priuat mæning etc.

XIII. Ithem att alle kierckens Ceremonier vdj Kiøbstederne och paa Landtzby[erne] skulle brugiss och holdiss ephther den ordning och skick, som holdiss vdj wor Frue Kiercke vdj Kiøbenhaffn, och besønderlig vdj dette hellige altars Sacramentis tracterelse.

XIV. Ne implicetur civilibus aut alijs negotijs ad se non pertinentibus, icke beuare sig med nogen timelig haandell, som dem och deriss Embede icke wedkommer.

XV. At de jo for Guds æriss och deriss egen welfertz skyld, ville aluorligen sky och fly all forargelse med drucken-scaff, suæren och banden, hoffardt, pract och lettfærdighed vdj offuerdadige och wsømmelige klæderdract eller smykkerie, wbillige aager, landkiøb och forprang, slem windist och gærighed, vnderfundighed, falskhed, idelig trætte och tingsøgning, haardhed och stiffhed mod deriss sognefolck, skørleffnett och horeri, icke tage sig fremmede sager paa, icke wære fogder eller Tingskriffuere, icke ligge nogle dage vdj Kiøbstæderne och dricke och suærme offuer; icke wære Skiendegæste, offuerfusere, huggere och buldrer.

XVI. Att de jo icke begynde att bliffue andre, end de waare, och end dem bør att wære. Componant vero se totos ad regulam Pauli et Ideam boni Episcopi ad Tit. 1, 2 Tim. 4, vtqve vivant pie, juste et sobrie, et Tit. 2, 12.

XVII. Sed et pro personæ et officij sui decoro vtantur habitu quam modestissimo et simplicissimo pro se et suis vxoribus et liberis, med all enfoldig adstaadighed och tarffgodhed, med skickelig och sparsommelig hussholdning, ne incurrant in offensum Magnatum, et sibi ipsi totiqve ministerio et ordini invidiam et contemptum concilient, sibiqve pariter et alijs noceant, et verbum Deij propter paucos male audiat.

XVIII. Icke att vnderstaa sig att forsømme eller forandre buden hellige dag, vt 3 Julle, Paaske, Pindtzdag, Bededage, eller opsætte Søndagsprædicken for deriss brølupsfærd, barseler, marckindtzfær eller anden bestillings skyld.

XIX. Att ingen skall indtrente sig vdi en andens bestilling eller kald, men att huer waare det hannom er befalede, och att ingen præst skulle befatte sig med en andens sogn, eller der vdi giøre nogen thieniste vden Superintendentens tilladelse och befalning. Mindre dett att thilstediss Studenter, omløbendiss Præster, Sognedegne eller Peblinge, ithem vbekiende personer eller wanrætede i nogle maader. Qvod non fit absqve iuventutis audacia et ministerij ignominia. Men huo som (foruden rette sognepræster) will prædicke (ordinerett eller wordinerett) skall haffue Superintendentens Zedell med hans haand och segell att wijse, eller bode præsten, som saadant tilstæder, saa och den person, som prædicker, att straffis tilbørligen derfor, som de der Kong. Maitz befalning foracte.

XX. Att deriss Kiercke bøger, saa som Bibelen, Gradualen, Psalmebog, Ny Testament, Ordinantzen etc., icke forryckis eller forderffuis.

XXI. Att holde deriss almue till at komme betimelig till Kiercken, ithem att siunge med vdi Kiercken.

XXII. Att icke tilstæde de mange Faddere, men (epther Kongenss mandat) 3 eller fire. [Fem maa tilstediss].

XXXIII. Icke lade spæde børn giemmiss inde nogle dage eller wgger for giestebud eller werdskafts skyld.

XXIV. Att de optegner de rette hussarme och nødtørfftige folck, som boe vdj deriss sogne och bør att haffue almyse.

XXV. Att Prouister wille med Tro och Flijd vdrette deriss Embede ephther Ordinantzen med Visitatz, saa och haffue Kong. Maitz. breffue vdj act, och end søge raad hoss andre Prouester och forstandige Mend, och icke affsøndre sig fra Superintendentens raad och paamindelse, med vnderfundig Practiker mod Ordinantzen, men troligen och alworligen wdj tide affuende och imodstaa Ordinantzens Missbrug och Offuertrædelse, och icke giffue aarsag till wittløffig Trætte och Mødsomhed.

XXVI. Ithem bør de att giffue tilkiende huiss brøst, forsømmelse, forseelse och forargelse, som findiss hoss præsterne och degne, och ingelediss døllie det.

XXVII. Icke tilstæde nogen letfærdig samkompst och Natteleeg, Gadild (S. Hanss Ild), Hyrdeild, Julpløning och deriss Offer.

XXVIII. Icke att tage aff deriss sognefolck for begraffuelse, afløssning, och dennom derfaare beskatte.

XXIX. Att wocte sig for skade, for trette, som staar (!) fredløss folck.

XXX. Att Bede klock eller Frede klock icke forsømiss att ringiss, och att komme ihu Christendomss nød paa denne tijd, och att bede mod Tyrcken och andre Christi Kierkiss forfølgere.

XXXI. Att de, som holde Cappellaner, icke mue saa idelig bruge dennom, att de sielff wille leffue i Ørckeløss-hed och forsømme deriss sognefolck.

XXXII. Att samme Cappellaner bør att wære kiende duelige och lærde der till aff Superintendenten.

XXXIII. Att Prouisterne wille sambycke¹⁾ och haffue till rede aarlig legatum pastorum till Vniuersitetet, om huilcke der nu anholdiss.

¹⁾ Her burde vist staa: samle.

XXXIV. Att ingen maa bliffue fra Calent eller woriss Præstemode hiemme besiddendiss wden rett lofflig och nødtørftig forfald, och wden att hand dett tilforne haffuer giffuet Prouesten thilkiende, at der kand dømmiss paa aff medbrøderne och straffis som wedbør.

XXXV. Att giffue tilkiende och klage paa Jomfrukrencke[re] och Skørleffnere, Brenduijnsdrancckere, Helligbrøde etc.

XXXVI. Att befordre och forhielpe fattige Skolebørn och sognedegne till deriss rente och rettighed, och att kiøbsted præster ville haffue flittig opsiun paa Skolerne.

XXXVII. Att de well foruare och giemme huiss breffue och preuilegier de haffue paa deriss præstegaardtz Eyen-dom och anden rettighed och Herlighed.

XXXVIII. Att de vnderuijse deriss almue om Ecteskabs Ordinantz (1582) och icke sielff forgribe sig der imod.

XXXIX. Studenter och besønderlig præste sønner, som ere da vdj egnen tilstæde, att møde till woriss præsteforsamling vdj Kiercken, och till wariss wed nafn aff Pro-uisten, vt sistant se nostro Colloquio, sicut virtutum literarumque sacrarum sectatores decet.

XL. Icke att forlunge deris prædickener offuer en time, och icke den beblande med Tydsk och Latin (ostentationis causa) eller med mange ordsprock.

XLI. Att siunge Messe med klaar och langsommelig Stemme, icke for hastig, eller med klinckenoder att quinckelere.

XLII. Icke att forsømme Catechismi prædicken och passien, och huiss prædicken som nogle er plictig om Søndage.

XLIII. Att well studere materien futuri colloquij nostri. In summa servanda est regula: Prædica bona — bene — breviter.

Et Pauli 1 Cor. 14. Omnia ad ædificationem facite.

Et Salomon: Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter.

Saavidt om Tilstanden i Ribe Stift, før de egentlige Landemoder bleve indførte her. I Aaret 1617 udgik der kongelig Befaling til samtlige Stiftsovrigheder i Danmark om at foreslaa to Tider aarlig, da Provsterne skulde samles med Biskoppen for at forhandle og afgjøre forefaldende kirkelige Sager. I den Anledning indløb følgende Svar fra Stiftslensmanden i Ribe, her meddelt efter Originalen i Gehejmearkivet.

Kiere Hr. Cantzeler och kiere Broder, efftersom Bispen och Jegh haffuer bekommet Kong. Maitts. woris allernaadigste Herres Schriffuelse formellendes, adt thuende gangh om Aarett skall holdes Provstemode her udj Riber Stichtt, och wj derfor schulle lade forfahre till huad tid och stedt det bequemmeligste och best beleigligst schee kunde, och wj med det første schulde os derpaa mod dig erklære: saa haffue wj for^{ne} Leiglighedt erfarit, och som oss . . .¹⁾ best siunis, daa att dett ene Mode kand staa herudj Ribe threy Dage for S. Hansdagh; thi daa haffuer Folck baade Erinde hid till Marckennde, saa er det ochsaa omb Thempersdags-tide; och dett andet Mode wdj Warde threy dage førend Themperdagh, som indfalder for Juell, thi daa er folck ochsaa meest leddigh. Huilcket ieg will haffue dig paa det wenligste tilkiende giffuett (etc.). Datum Riberhuus dend 25 Nouembris Anno 1617.

Albret Skiell

m. pp.

Udskrift: Erlige och welbiurdige Mand Her Christian Friis thill Kragerup, Riider, Kong. Matz. Cantzeler, min kiere Broder och synderlige goede wenn, gannsche wenn-ligen tillschreffuett.

Sammesteds findes ogsaa Indberetninger fra følgende andre Stifter, nemlig: 1) fra Lunds Stift, underskrevet af Siguord Grubbe og Pouel Mortensøn (dat. Malmøhus 15 Novbr. 1617); heri foreslaas Provstemodet afholdt i Lund

¹⁾ Brevet er musædt, saa her vistnok mangler noget (f. Ex. at være).

Tirsdagen efter Misericordia Domini, og Tirsdag i den Uge efter S. Michelsdag. — 2) Fra Viborg Stift, underskreven af Knud Gyldenstjerne og Hans Wandall (dat. Hald 12 Dec. 1617); heri foreslaas Provstemodet afholdt i Viborg Onsdagen efter Quasimodogeniti og Onsdagen efter S. Mauritii Dag. — 3) Fra Aalborg Stift, underskrevet af Mandrup Parsberg og Christen Hansøn (dat. Aalborg 22 Decbr. 1617); heri foreslaas Provstemodet afholdt i Hjøring Philippi Jacobi Dag og S. Egidii Dag. — 4) Fra Fyns Stift, underskreven af Jacob Ulfeldt og Hans Michelsen (dat. Odense 16 Jan. 1618); heri foreslaas, »at Provsterne udi Fyn, Langeland, Alsø og Ærø kunde møde udi Odense tvende Gange om Aaret, den første om den næste Onsdag post Dominicam quasi modo geniti, den anden om den næste Onsdag for Dionysii Dag; og Provsterne udi Laaland og Falster at kunne møde udi Maribo om Onsdagen næst efter Dominicam secundam post Trinitatis, naar Superintendens der aarligen visiterendes vorder«. — 5) Fra Aarhus Stift, underskreven af Jørgen Kaas og Jens Gødesen (dat. Aarhus 22 Febr. 1618); heri foreslaas Provstemodet afholdt i Aarhus Onsdagen efter Philippi Jacobi og Onsdagen efter Dionysii Dag.

I Henhold til disse Indstillinger udgik da Forordningen af 1ste Maj 1618, hvorved Landemode paabødes afholdt to Gange om Aaret: »i Ribe tre Dage for S. Hans Dag om Temperdagstidt oc til Varde tre Dage for Temperdag, som indfalder nest for Jul«¹⁾. Det nærmere om Indretningen af Landemodet for Ribe Stift findes i følgende Brev fra Biskop Iver Hemmet, hvorved den omtalte Forordning publiceredes for Provsterne²⁾.

¹⁾ Den omtalte Forordning blev strax særskilt trykt. Et Exemplar af den første Udgave med paatrykt kongeligt Segl findes i Geh -Ark, Danske Saml. 602 a. (Jvfr. Gjellerup, J. D. Jersin S. 161).

²⁾ Meddeles efter Orig. i Ny kgl. Saml. 723 b. Fol.

Salutem in Filio Dei.

Reverende vir, frater et collega in Christo semper colende. Affulsit jam demum sydus illud auspicatissimum hactenus diu a nobis desideratum et expectatum, nam hodie, qui est 16 Majj, mihi sunt oblatae Regiæ Majestatis literæ de Præpositorum Synodo quotannis apud nos secundum prædictarum literarum tenorem bis celebranda, qua de re ipsæ per se loquentur sufficientissime. Quare si contra ordinationem Ecclesiasticam in tua Nomarchia quid commissum est, D. Præpositus data citatione, exigentibus actoribus (causis tamen matrimonialibus, quæ ad consistorium immediate pertinent, exceptis) ad tempus in Regiis literis præscriptum reos in jus vocabit. Si D. Pastores quid habeant adversus rebelles et contumaces auditores, a te etiam accepta citatione, causæ suæ advocatum seu procuratorem possunt constituere aut D. Præpositum aut Præpositi famulum. Citatio ita potest formari: Albret Skeel til Fusingøe, Ridder, Admiral oc Befalingsmand paa Riberhus, oc Iffuer Iffuersøn Hemmet, Superintendent offuer Riberstict, giøre her met for alle vitterligt, at for os haffuer ladit klage oc berette, huorledis N. N. haffuer tiltale til eder N. N. for (den sag N. N.) mienendis eder at haffue giort Vret oc bør at straffis aff verslig Øffrighed derfor; huis leilighed de eller dieris Fuldmectige vide at berette. Thi steffne wi eder at møde her i Riberdomkircke tre dage for S. Hans dag til Proustemode, som indfalder paa den 21 Junij, tagendis med eder huis breffue oc beviis i acte at nyde oc vndgielde i samme sag etc. Thil vidne haffuer ieg N. N. Proust i N. Herrit til vitterlighed vndertryct min Signet. — In omnibus vestris itaque Ecclesiis publice potest hoc idem de hoc conventu significari, ut si qui læsi fuerint contra ordinationem Ecclesiasticam, mature possint adversarios citare et de tota actione, quam illis intendunt, cogitare. Vale. Ripis Cimbrorum 16 Majj Anno 1618.

T. Iuarus Hemmetæus

S. R. m.m.

Udskrift: Reverendo, pio et docto Viro, D. Bernhardo Fallenkamp pastori in Piedsted et Gaardsleff vigilantissimo, Præposito in Holdmindsherret, fratri in Christo Jesu semper colendo.

Da Tiden for Efteraarslandemodet fandtes mindre bekvem, underkastedes Bestemmelsen derom senere flere Forandringer, som følgende Breve nærmere oplyse.

a.

Obne breffue omb prestemodet i Riber stift.

C 4tes

G. A. W. Att effterssom vi naadigst komme vdi forfarigh, huorlediss prestemodett vdi Riberstift, som hidindtill seduanligen pleier att holdiss dominica tertia aduentus vdi vor Kiøbstedt Varde, schall bispen och presterne vdi for^{ne} stift megit besuerligt och thungt falde formedelst de thilstaaende julefester och høytider: da paa dett nu forbet^e sedvanlige prestemode och geistlige sager medt diss store flid kand her efter forrettiss, haffue vij aff vor synderlige gunst och naade naadigst vndt, beuilget och thillat, och nu her medt vnde, beuilge och thillade, att forschreffne prestemode maa hereffter holdiss onsdagen som indfalder nest for den thridie søndagh vdi advent. Huor effter voris Superintendent, prestene vdi Riber stift och andre, som wedkommer, sigh haffue att rette och forholde. Giffuet Haffniæ 24 Januarij anno 1631.

Jydske Tegnelse VIII, Fol. 300.

b.

Edele wellbiurdig H. Gregers Krabbe till Torstedlund, Danmarckis Rigis høiwiise Raad og strenge Ridder, Kong. Majestets Befalingsmand paa Riberhuus, voris gunstige Stigsleensmand! Hæderlig, højlerdte Mand Doctor Erick Monrad, Superintendent offuer Riber Stigt, woris værdig och elschelig Her Biscop!

Eders Wellb. Strengthed oc Eders faderlig Wærdighed ombeder wi underbemelte Prouster udi Riber-Stigt, att

efftersom Proustemodet udi Waarde findis determinerit wed Lucie Dags tider arlig att holdes schulle, naar Dagene ere stacheste, Wejene wbeqvemmeligste for os wiitt omboende i dette Stigt, att mange uden stor Farlighed icke kand sig did hen woffue, oc en part for den hellige Julefest, som alletider wiitt desidereris att forrettis for, neppe oc met passelig hellbret kand til deris Kald hiemkomme: Eders Wellb. Strengthed oc Faderlig Wærdighed wille ladett sig befallde, hvos woris allernaadigste Herre oc Konning for os at procurere, bemelte Warde Proustemode, som paa sa megit en wbeleilig tid infalder, gunstlig att motte os efterladis, oc skondsels derfor undis, som wi jo forhober, geistlige Sager udj dette Stigt till det Landemode i Ribe att kand affhandlis, eller andre tider ved serlig forschriffuelse, naar dett Eders Wellb. Strengthed oc Eders Faderlige Wærdighed wellbefallder. Formodendis derfor ved Eders gunstig oc faderlig intercession, naadigst indulgentz for Landemodett i Waarde os att forundis. Wi wille bede den allmechtige oc trofaste Gud, at hand sadan mild oc god Omsorg will Ed. Wellb. Strengthed oc Fad. Wærdighed aff Naade væderlegge. Huilchett wi underschreffne for os oc woris Metbrødre ensstemmende bekreffter udi Ribe d. 21 Junij Anni 1649.

Niels Mortensøn,	Hans Hansen Kier ¹⁾
Provist i Andstherrit.	Præpositus i Hindherredt m. s.
Jørgen Hegelund,	Ancker Sørensen,
Prowiste vdi Tunderherret.	Præp. Bruschensis m. m.
Henrich Erickson,	Præpositus Nørvangsherredt,
	Past. udi Wedel.
Christen Oluffson,	Jens Søffrensøn,
Prowist i Elldherrit.	Prouist i Østerherret.
Anders Pedersen,	Niels Dall,
Proust i Hiermherrit.	Proust i Gramherrit.

¹⁾ Læsningen af dette Efternavn er ikke ganske vis.

Christen Pedersøn,	Povel Jørgensøn,
Prowst i Vldborgherrit.	Prouest i Skatzherrit.
Jørgen Pedersøn,	Peder Jenssen, p. m.
Proust i Tyrrildherritt.	Peder Clausøn Aal, m. ppria.

Orig. i Geh.-Ark., Aflev. fra Justitsminist., »Kirkevæsen«.

c.

Hr. Gregers Krabbe slich breff proustemodet i Ribe
andlangendes.

Fridericus Tertius.

V. s. g. t. Vider efftersom menige prouster udi Riber
stift for oss vnd. haffuer ladett andrage, huorledes prouste-
modett udi for^{ne} stigt findes determinert ved Luciae dags
tider aarlig att schulle holdes udi vor kiøbsted Warde, och
de sig vnd. beklager, att dett ehr dennem till største be-
suering, effterdi dett ehr paa de tider dagene ehre stacheste
och veyene w-beqvemmeligste, da haffuer vj naad. for gott
andseett, att de hereffter, indtill videre vores naad. andord-
ning och befalling, maae for samme proustemode være for-
schaanett, huillchett j dennem saaledes paa vore vegne kand
lade forstendige. D. Hafniæ den 28 Augusti anno 1649.

Jydske Tegnelse XII. Fol. 145.

d.

Otte Krag anlangende Riber proust mode.

F 3.

V. s. g. t. Efftersom vi aff eders underd. angiffuende
naadigst erfarer den ubeleylig tiid, paa huilken proust
moedett aarligen hid indtill i vor kiøbstad Ribe er bleffuen
holdett, saa och att der udi Stiffet ickun itt proustemoede
haffuer verett forordnet, da dog tuende aarligen for stiff-
tens vitløftighed skyld høyligen giordes fornøden, da ere
vi naad. tillfrids, att tuende proust moeder nu hereffter
aarligen maae holdes i be^{te} Ribe stift, nemlig det første i
be^{te} Ribe onsdagen effter misericordias domini och dett
andett i vor kiøbstad Warde onsdagen effter Dionysii. Thi

haffuer I prousterne der i stiftett paa vore vegne att forstendige, voris naad. villie att vere, att de verer tiltenct be^{te} proust moeder aarligen som forskreffuet staar flitteligen att besøge, saa fremtt de icke derfor ville till rette stande, om nogen brøst eller forsømelse derpaa her effter findis. D. Hafniæ 4 Novemb. anno 1655.

Jydske Tegnelser XIII. Fol. 424.

I Henhold til den sidst anførte Bestemmelse holdtes Landemodet i Ribe 1656 den 23de April (se Danske Saml. for Historie etc. 2 R. II, 77), medens det i det forudgaaende Aar (1655) var holdt den 21de Juni (se Biskop Peder J. Kragelunds Omgangsskrivelse til Stiftets Provster af 24de Maj 1655, trykt hos Gjessing, Jubellærere. I, 301—2).
